

Peter – začetek in temelj edinosti, II.

Po temeljitem zgodovinskem prikazu Petra kot učenca, apostola in mučenca Oscar Cullmann nadaljuje najprej z razlago odlomka iz Matejevega evangelija, v katerem Jezus Petru obljubi: »Ti si Peter in na tej skali bom sezidal svojo Cerkev« (Mt 16,17-19). »Kakor razpravo o zgodovinskem vprašanju Petrovega bivanja v Rimu, tako so tudi razlago Mt 16,17-19 skatili konfesionalni predsodki.« (Cullmann 1952: 176).¹ Kot zgodovinar Cullmann ne razkriva svoje konfesionalne pripadnosti, njegov teološki postopek pa je očitno »protestantski«², saj zgolj na podlagi zgodovinskih dognanj o začetkih Cerkve in z razlago Svetega pisma ugotavlja, ali ta Jezusova obljuba velja za Cerkev vseh časov, in če velja, kako naj velja. Seveda ga pri tem zanima predvsem vloga rimskega škofa – papeža v celotni Cerkvi.

1.4 Cullmannova eksegeza Mt 16,17-19

V povezavi z rimskim škofom začnejo razlagati odlomek Matejevega evangelija o Jezusovi obljubi Petru šele v začetku 3. stoletja. Severnoafriški duhovnik Tertulijan v svojem nasprotovanju popustljivosti rimskega škofa Kalista (217-222) trdi, da veljajo Jezusove besede Petru osebno in ne nasploh rimskemu škofu niti kateremu koli drugemu škofu. Severnoafriški škof Ciprijan Petrovemu prvenstvu sicer priznava, da je znamenje edinosti, vendar v sporu z rimski škofom Štefanom (254-257) razlaga, da Jezusove besede Petru veljajo vsem škofom, ne samo rimskemu. Čeprav so cerkveni očetje odlomek razlagali zelo različno tudi zunaj »cerkvenopolitičnih« zavzemanj, je v srednjem veku obveljal za samoumevno utemeljitev papeške oblasti, ki velja v vsej Cerkvi.

Avguštinovo razlago, da je Jezus ob besedah »in na tej skali« pokazal nase in ne na Petra, je obudil šele Luter. Skala, na katero bo Jezus zgradil svojo Cerkev, je za reformatorje torej Jezus sam oziroma vera v Jezusa, ki jo je izpovedal Peter za vso Cerkev. Sveto pismo je bilo reformatorjem edino merilo vere in cerkvenega življenja, zato so se z odlomkom seveda ukvarjali veliko bolj zavzeto kakor z vprašanjem glede Petrovega bivanja in smrti v Rimu. Proti koncu 19. stoletja je med protestantskimi strokovnjaki prevladala razlaga, da teh besed sploh ni izrekel Jezus in da so delo krščanske skupnosti. Protestantski razlagalci so bili prepričani, da Jezus ni imel nobenega namena ustanoviti Cerkve, saj je oznanjal zgolj Božje kraljestvo; že Jezusova omemba Cerkve naj bi torej pomenila, da odlomek ni pristen. Katoliški eksegeti so medtem še naprej vztrajali pri samoumevnosti veljave Jezusovih besed tudi za Petrove naslednike, papeže.

Zgodovina razlage Mt 16,13-19 kaže, da so razlagalci iz besedila večinoma razbrali pomen, ki je ustrezal njihovim vnaprejšnjim stališčem. Zato Oscar Cullmann zelo resno pretresa različne pomisleke glede pristnosti Jezusove obljube Petru (Mt 16,17-19), ki jo najdemo samo v Matejevem evangeliju. Želi pokazati, da to besedilo ni sad poznejšega helenističnega vpliva na še nezapisano ustno izročilo o Jezusu, ampak da je zaznamovano z Jezusovim, judovskim okoljem in da je skladno s celoto Jezusovega oznanjevanja, kar vse pomeni, da ni upravičenega razloga za dvom o tem, ali je besede res izrekel Jezus sam.³ Lastno razlago Cullmann začne z obravnavo umeščenosti širšega besedila o Petrovi izpovedi vere v Jezusa in Jezusovi prvi

napovedi svoje smrti in vstajenja v Markovem (Mr 8,27-33), Lukovem (Lk 9,18-22) in Matejevem evangeliju (Mt 16,13-23).

O evangelistu Marku pravi maloazijski škof Papija (okoli 70-130), da je v svojem evangeliju zbral to, kar je Peter v svojih pridigah povedal o Jezusovem življenju. V Markovem evangeliju je Petrov odgovor na Jezusovo vprašanje, kaj učenci pravijo, kdo da je, najbolj preprost in najkrajši. Ta Petrov odgovor izraža prepričanje vseh učencev, ki so o tem med seboj gotovo že razpravljali: »Ti si Mesijak« (Mr 8,29). Jezus jim strogo prepove, da bi to komu povedali, saj jih želi prej poučiti, kaj pomeni njegovo mesijanstvo: da bo moral veliko pretrpeti, da ga bodo zavrgli in umorili in da bo po treh dneh vstal. Petrovo nasprotovanje jasno kaže, kako so si učenci Jezusovo mesijansko poslanstvo razlagali povsem napačno. Jezusa bi učenci radi pridobili za uresničevanje lastnih načrtov. To je za Jezusa hudičeva skušnjava, zato Petra pograja z besedami, s katerimi je ob koncu skušnjav v puščavi zavrnil hudiča: »Poberi se, satan!« (Mt 4,10).

V to Markovo sklenjeno poročilo o dogodku v Cezareji Filipovi evangelist Matej uvrsti poleg Petrove izpovedi, da je Jezus Mesija, svoje vrstice 17-19, torej Jezusovo »izpoved«, da je Peter skala, na kateri bo sezidal svojo Cerkev. Na poznejše Matejevo urejanje zbranega ustnega gradiva kaže slabo ujemanje med Petrovim napačnim razumevanjem sicer pravilnega odgovora, da je Jezus Mesija, in Jezusovimi besedami Petru: »Blagor ti, Simon, Jonov sin, kajti tega⁴ ti nista razodela meso in kri, ampak moj Oče, ki je v nebesih« (Mt 16,17).

Po Cullmannovem mnenju je Jezus svojo obljubo Petru izrekel ob neki drugi priložnosti: tik pred svojim trpljenjem in smrtjo. Tja je evangelist Luka uvrstil zelo podobno besedilo: Petrovo izpoved, da Gospoda v nobenem primeru ne bo zapustil, in Jezusovo napoved Petrovega izdajstva, potem ko je Petru naročil, naj po svojem spreobrnjenju utrdi

svoje brate (Lk 22,31-34). Če drži, da je evangelijsko ustno izročilo prišlo do evangelistov v posameznih, časovno ali geografsko nepovezanih odlomkih, potem je bilo zbiranje in smiselna razporeditev teh odlomkov delo evangelistov. Znano je, da jih Matej razporeja po teološki sorodnosti, Luka pa jih skuša urediti v časovnem zaporedju, »vse po vrsti« (Lk 1,3). Matej naj bi torej delec ustnega izročila, ki skupaj z Lukovim odlomkom o Jezusovi napovedi Petrovega izdajstva časovno sodi k zadnji večerji, zaradi vsebinske sorodnosti uvrstil k poročilu o dogodku v Cezareji Filipovi.

Med zadnjo večerjo je veliko bolj razumljiva tudi Jezusova omemba Cerkev. Jezus besedo Cerkev v evangelijih izgovori samo še na enem drugem mestu (Mt 18,17).⁵ Grška beseda za Cerkev, *ekklesia*, ni krščanska iznajdba. Zelo pogosto s to besedo Septuaginta⁶ prevaja hebrejsko besedo *qahal*, ki pomeni zbor izvoljenega Božjega ljudstva. V Jezusovem času se je vsak Jud štel za pripadnika tega Božjega ljudstva, ni pa manjkalo skupin, ki so to vsem drugim sonarodnjakom zaradi njihove nezvestobe odrekale in oživljale starozavezno preoroško sporočilo o Izraelovem »ostanku« (Iz 10,20). Najbolj znana je kumranska »skupnost novezaveze« ob Mrtvem morju.

Judovsko pričakovanje mesija je vključevalo tudi predstavo o neki mesijanski skupnosti. Namen Jezusovega mesijanskega delovanja je ravno nova ustanovitev Božjega ljudstva, ki se ne ujema več kar z judovskim ljudstvom. Po eni strani se skrči na skupino Judov, ki postanejo Jezusovi učenci, po drugi strani pa bo ta mala skupnost izmed Judov omogočila, da bo Božje ljudstvo zaobjelo vse človeštvo. Za Jezusa je mesijansko poslanstvo v tem, da daruje svoje življenje za svoje ljudstvo. Jezusova omemba Cerkev se zato odlično ujema z dogajanjem med zadnjo večerjo, tik pred Jezusovim trpljenjem in smrtjo.

Glede posameznih podob Cullmann pravi, da je bila Judom skala prisposodba že za

očaka Abrahama kot temelj izvoljenega ljudstva. Poleg tega v Danielovi knjigi kamen, ki se brez človeških rok utrga in uniči podobo v sanjah kralja Nebukadnezarja, postane velika gora in napolni vso zemljo. Bog nebes, pravi prerok Daniel v razlagi Nebukadnezarjevih sanj, bo ustanovil kraljestvo, ki bo razdrobilo in pokončalo vsa druga kraljestva, sámo pa bo ostalo na veke (prim. Dan 2,1-45). Že v judovskem izročilu ta kamen pomeni mesija. Jezus pa v navezavi na Danielovo knjigo sam o sebi pravi: »Kamen, ki so ga zidarji zavrgli, je postal vogalni kamen. Vsak, kdor pade na ta kamen, se bo razbil, in na kogar ta kamen pade, ga bo zmečkal« (Lk 20,17-18). Temelj Cerkve vseh časov je torej skala, ki so apostoli na čelu s Petrom in ki počiva na skali, ki je Jezus sam.

Vrata podzemlja, ki ne bodo premagala Cerkve, so kraljestvo smrti. Cerkev pa je od vsega začetka priča Jezusove zmage nad smrt-

jo, njegovega vstajenja. Čeprav ta zmaga še ni dovršena, je odločilna bitka že dobljena. Ključni nebeškega kraljestva, ki jih bo Jezus dal Petru, pomenijo, da bo Petrova naloga po Jezusovi smrti in vstajenju voditi Božje ljudstvo v nebeško kraljestvo, ki je kraljestvo življenja in vstajenja od mrtvih. Besedni par »zavezati« in »razvezati« bi v rabinskem načinu izražanja lahko pomenil dvoje: »prepo-vedati« in »dovoliti«, torej postavljati pravila, ali pa »obsoditi« in »oprostiti«, torej odvezati grehov. Jezus Petru izroča učiteljsko oblast in celo oblast odvezovati grehov.

Nasprotje med Cerkvijo kot novim, sedanjim Božjim ljudstvom in prihodnjim Božjim kraljestvom pa je iznajdba moderne miselnosti.⁷ Neka napetost, vendar ne nezdržljivo nasprotje med »že« in »še ne«, ugotavlja Cullmann (več v Cullmann 1948), v resnici prežema celotno Novo zavezo. Že v judovstvu pa pojem »Božje ljudstvo« v sebi povezuje to

Helena Valentin: *Pieta*, 2001, oglje na papirju, 90 x 100 cm.

napetost med »že uresničenim« in »še ne dovršenim«, med sedanostjo in prihodnostjo.

Jezus zbere svoje dvanajstere apostole, ki predstavljajo dvanajstere Izraelove rodove, torej celotno izraelsko ljudstvo, in jih razpošlje oznanjat Božje kraljestvo. S tem dejanjem Jezus že utemelji Božje ljudstvo – Cerkev, ki naj po njegovi smrti pripravlja prihod Božjega kraljestva. Tempelj, o katerem pravi Jezus, da bo podrt in ga bo po treh dneh znova postavil (Jn 2,13-22), pomeni Jezusovo vstalo telo in Cerkev.⁸ Po svojem vstajenju pa je Jezus po Cullmannovem mnenju računal na zgolj krajši čas (to je naš sedanjí čas Cerkve) do svojega ponovnega prihoda, ko bo novo Božje ljudstvo prešlo v dokončno Božje kraljestvo.

Tako Cullmann dokazuje, da so Jezusove besede Petru pristne, čeprav jih Jezus morda ni izrekel v Cezareji Filipovi, ampak šele pri zadnji večerji. Jezus sam je torej obljubil Petru, da bo na njem že na tem svetu zgradil Božje ljudstvo, ki bo pripravljalo Božje kraljestvo.

Dejansko že s svojo svetopisemsko razlago Cullmann odgovarja tudi na vprašanje, »ali Jezus s svojo obljubo v Mt 16,17 misli na stoletja, na Cerkev vseh časov ali pa samo na tisto Cerkev, ki naj bo zgrajena v času apostolov, torej za časa življenja apostola Petra po Kristusovi smrti« (Cullmann 1952: 172). Saj Jezus niti z besedico ne omeni naslednikov, nagovarja samo Petra osebno, ki ga enkrat za vselej postavi za temelj Cerkve vseh časov. Besedilo Mt 16,17-19 po Cullmannovem prepričanju zato velja samo za Petra, o drugih, poznejših voditeljih Cerkve Jezus govori drugod, nikakor ne tu. Enkratnost in neponovljivost obljube Petru in nasploh časa apostolov, ki je merilo vsemu, kar sledi v zgodovini Cerkve, pa sodi še k enkratnosti in neponovljivosti Kristusovega učlovečenja. Cullmann se zaveda, da je »s tem že prestopil meje eksegeze« (Cullmann 1952: 238). Že s svojo svetopisemsko razlago je odgovarjal na dogmatična vprašanja, ki jih bo obravnaval

v kratkem zadnjem poglavju, nekakšni razširitvi eksegetskih ugotovitev.

(nadaljevanje prihodnjíč)

Literatura:

- Cross, F. L. (ur.) 1957: *The Oxford Dictionary of the Christian Church*. London: London Oxford University Press.
- Cullmann, O. 1948: *Christus und die Zeit: die urchristliche Zeit- und Geschichtsauffassung*. Zürich: Evangelischer Verlag.
- Cullmann, O. 1952: *Petrus: Jünger – Apostel – Märtyrer. Das historische und das theologische Petrusproblem*. Zürich: Zwingli-Verlag.
- Loisy, A. 1902: *L'Evangile et l'Eglise*. Paris: Picard.
- Schatz, K. 1990: *Der päpstliche Primat: seine Geschichte von den Ursprüngen bis zur Gegenwart*. Würzburg: Echter.

1. Eden izmed tehtnih sodobnejših zgodovinskih prikazov Petrovega prvenstva je denimo delo K. Schatza *Der päpstliche Primat: seine Geschichte von den Ursprüngen bis zur Gegenwart* (glej Schatz 1990).
2. Tak protestanski pristop jedrnato opiše *The Oxford Dictionary of the Christian Church* (1957: 481) pod geslom o eksegezi – »razlaganju svetopisemskih besedil: »Reformacija je uvedla novo načelo v eksegetsko znanost. Medtem ko je dotlej eksegete pri njihovem ugotavljanju pomena Svetega pisma vodila dogma Cerkve, naj bi zdaj Sveto pismo, kakor ga interpretirajo različne miselne usmeritve, določalo dogmo«.
3. Seveda je Cullmannova predpostavka, da so evangeliji tako priče Božjega razodetja kakor tudi zgodovinopisna poročila.
4. Besedica »tega« manjka v grškem izvirniku (v Slovenskem standardnem prevodu to ni označeno), čeprav stavek potrebuje kak predmet. Cullmann v tem prepozna še eno znamenje tega, da je Matej te besede vnesel semkaj, čeprav so bile izrečene v neki drugi, prvotni povezavi.
5. Da se beseda skoraj ne pojavlja, seveda še ne pomeni, da ne obstaja to, kar beseda označuje. Cullmann večkrat svari pred zavajajočo »besedno statistiko«, ki je sicer kar ustrezná prispodoba za pretirano samozavesten racionalizem nekaterih eksegetov.
6. Septuaginta je izredno vpliven grški prevod Stare zaveze iz 3.-2. stoletja pr. Kr., delo aleksandrijskih Judov.
7. Znamenit je stavek francoskega modernističnega biblicista Alfreda Loisyja (1857-1940): »Jezus je oznanjal Božje kraljestvo, prišla pa je Cerkev« (1902: III).
8. Poleg tega besedna zveza »graditi Cerkev« ustreza judovskemu načinu izražanja; v Stari zavezi je denimo pogost izraz »hiša Izraelova«.